

[Tulosta julkaisu](#) :: [Lataa PDF](#) :: [Piilota viittausohje](#) :: [Piilota metatiedot](#)

Kohti lapsi- ja perhelähtöistä toimintamallia. Valtakunnallinen CP-hanke lasten kuntoutuksen kehittäjänä

Kiviranta Tuula, Kaakkuriniemi Erja, Kankaanpää Tarja
21.12.2016 ::

Metatiedot

Nimeke: Kohti lapsi- ja perhelähtöistä toimintamallia. Valtakunnallinen CP-hanke lasten kuntoutuksen kehittäjänä

Tekijä: Kiviranta Tuula; Kaakkuriniemi Erja; Kankaanpää Tarja

Aihe, asiasanat: CP-vammaiset, kehittämisprojektit, kuntoutus, lapset

Tiivistelmä: CP-vammaisten lasten ja nuorten seuranta ja kuntoutuksen suunnittelu jakaantuu Suomessa useisiin kymmeneen eri yksiköihin, joissa toimintakäytännöt ja käytössä olevat arviointimenetelmät olivat hyvin erilaisia. KELA:n rahoittaman kehittämishankkeen, CP-hankkeen, tarkoituksena oli valita kuntoutuksen seurantaan ja arviointiin yhteiset arviointimenetelmät, selvittää niiden soveltuvuus eri toimintaympäristöihin sekä arvioida laadullisesti yksiköissä tehtävien toimintakäytäntöjen muutoksia muun muassa kuntoutussuunnitelmien laatimisessa, perhekeskeisyyden huomioimisessa ja arviointimittareiden käytössä.

Kehittämissanke sai aikaan työryhmissä monenlaista sisäistä prosessointia, joka on jatkunut varsinaisen hankkeen loppumisen jälkeenkin. Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Tervaväylässä CP-hanke vaikutti kuntoutuksen suunnitteluprosessin sisäiseen kehittämiseen. Yhteisen kehittämistyön tuloksena syntyi hyvän kuntoutuskäytännön mukainen, perhelähtöinen Tervaväylän jaksolaistoiminnan käytäntö, jonka keskeisenä ajatuksena on ICF-viitekehiksestä nouseva näkemys lapsen vahvuuksien ja haasteiden tunnistamisesta.

Yliopettaja Arja Veijola oli koko CP-hankkeen toisen vaiheen ajan keskeinen ja aktiivinen hanketyöryhmän jäsen, tulosten analysoija ja kirjoittajakumppani. Hän ohjasi työryhmiä tarkastelemaan toimintaansa kannustavasti ja esitteli hankkeen tuloksia useissa kongresseissa ja koulutustilaisuuksissa ja oli siten vaikuttamassa tärkeän päämääränsä, lapsi- ja perhelähtöisen toimintamallin leviämiseen valtakunnallisesti.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2016-12-21

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2016113030094>

Kieli: suomi

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: Julkaisu on tekijänoikeussäännösten alainen. Teosta voi lukea ja tulostaa henkilökohtaista käyttöä varten. Käyttö kaupallisiin tarkoituksiin on kielletty.

Näin viittaat tähän julkaisuun

Kiviranta, T., Kaakkuriniemi, E. & Kankaanpää, T. 2016. Kohti lapsi- ja perhelähtöistä toimintamallia. Valtakunnallinen CP-hanke lasten kuntoutuksen kehittäjänä. Teoksessa H. Honkanen (toim.) 2016. Tehdään yhdessä ja opitaan toisilta – Osallisuus ja yhteistoiminta koulutuksen ja kuntoutuksen kehittämisessä. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 34. Hakupäivä xx.xx.201x. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2016113030094>.

Toimintatavat CP-vammaisten lasten ja nuorten toimintakyvyn arvioinnissa ja seurannassa sekä kuntoutuksen suunnittelussa ovat olleet kriittisen tarkastelun ja kehitystyön alla viimeisen kymmenen vuoden aikana. Arja Veijola on ollut mukana valtakunnallisessa kehittämishankkeessa (CP-hanke) erityisesti lapsi- ja perhekeskeisen toimintamallin kehittäjänä. Hänen roolinsa ja asiantuntemuksensa lastenneurologisten kuntoutustyöryhmien oman toiminnan arvioinnissa on ollut keskeisen tärkeä.

CP-hankkeen taustaa

Suomessa syntyy vuosittain 100–120 lasta, jolla diagnosoidaan varhaislapsuudessa CP-vamma (cerebral palsy). Se on yleisin lapsuusiässä todetun liikuntavamman aiheuttaja. CP on yläkäsite hyvin monimuotoisille ja oirekvaltaan vaihteleville tiloille, joille on yhteistä kehittyvissä aivoissa tapahtuneen vaurion aiheuttama asentojen ja liikkeiden hallintavaikeus. CP-oireisto on vain harvoin puhdas liikehäiriö, erilaiset liitännäisongelmat kuten hahmottamisen ja oppimisen häiriöt, syömisongelmat sekä epilepsia ovat hyvin yleisiä. ^[1]

CP-vammaisten lasten ja nuorten seuranta ja kuntoutuksen suunnittelu jakaantuu Suomessa useisiin kymmeneen eri yksiköihin riippuen lapsen iästä ja CP-vamman liitännäisongelmista. Toimintakäytäntöjen erilaisuus tuli esille Finohtan vuonna 2003 tekemässä selvityksessä. Siinä todettiin, että Suomessa käytettiin heidän toimintakykynsä arvioinnissa yli 200 erilaista menetelmää. Kuntoutustyöryhmät tekivät näkemänsä videomateriaalin perusteella samoille lapsille hyvin erilaisia kuntoutussuunnitelmia ja suosittelussa terapiamäärissä oli moninkertaisia eroja. ^[1]

CP-hankkeen toteuttaminen

Tämän havainnon seurauksena aloitettiin KELA:n rahoittamana kehittämishanke, jonka ensimmäisessä vaiheessa valittiin kuntoutuksen seurantaan ja arviointiin kansainvälisessä käytössä olevat, ICF-pohjaiset arviointimenetelmät ja pilotoitiin ne Helsingin ja Turun yliopistollisten sairaaloiden ja Turun kaupungin lastenneurologisissa yksiköissä. Hanke sai Suomen Lääkäriliiton Laatupalkinnon vuonna 2011. ^[1]

CP-hanke laajeni samana vuonna uusiin yksiköihin. Suositellut menetelmät ja mittarit otettiin käyttöön Kuopion ja Oulun yliopistosairaaloiden ja valtion oppimis- ja ohjauskeskusten, Tervaväylän (Oulu), Mäntykankaan (Kuopio) ja Rusiksen (Helsinki), kuntoutustyöryhmissä. Jatkohankkeessa selvitettiin, miten valitut arviointimenetelmät soveltuvat vaikeusasteeltaan erilaisiin CP-vammamuotoihin ja eri toimintaympäristöihin erikoissairaanhoidossa ja kouluympäristössä.

Hankkeeseen liittyi myös laaja laadullinen arviointiosuus, jossa selvitettiin yksiköissä tehtävien toimintakäytäntöjen muutoksia mm. kuntoutussuunnitelmien laatimisessa, perhekeskeisyyden huomioimisessa ja arviointimittareiden käytössä. Arvioinnissa käytettiin menetelminä muun muassa työryhmien kyselyjä ja haastatteluja, kuntoutussuunnitelmien sisältöanalyysyjä, perhekyselyjä ja kuntoutussuunnitelmien videoiteja (havainnointiaineisto). ^{[2] [3]}

Kehittämishanke sai aikaan työryhmissä monenlaista sisäistä prosessointia, joka on jatkunut hankkeen loppumisen jälkeenkin. Hankkeeseen valitut menetelmät olivat oivallisia muutoksen alulle saattajia. Erityisesti niissä yksiköissä, joissa henkilöstön vaihtuvuus on ollut vähäisintä, on toimintakäytäntöjen kehittäminen yhä lapsi- ja perhekeskeisempää työtapaa jatkunut edelleen.

Käytetyistä menetelmistä tehokkaimmiksi muutokseen "ohjaajiksi" osoittautuivat kuntoutussuunnitelmapalaverien videoinnit ja niiden yhdessä tarkastelu, sekä kuntoutussuunnitelmien sisältöanalyysit. Yliopettaja **Arja Veijolan** rooli näiden osa-alueiden toteutuksessa oli keskeinen. Hänen tapansa ohjata työryhmiä tarkastelemaan omaa toimintaansa oli kannustava ja uuteen suuntaava.

Yliopettaja Arja Veijola oli koko CP-hankkeen toisen vaiheen ajan keskeinen ja aktiivinen hanketyöryhmän jäsen, tulosten analysoija ja kirjoittajakumppani. Hän esitteli hankkeen tuloksia useissa kongresseissa ja koulutustilaisuuksissa ja oli siten vaikuttamassa tärkeän päämääränsä, lapsi- ja perhelähtöisen toimintamallin leviämiseen valtakunnallisesti.

Kehittämisprosessi Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri Tervaväylässä

Kuntoutuksen yliopettaja Arja Veijola oli usealle Tervaväylän työntekijälle tuttu jo aikaisemmasta yhteistyöstä mm. Vajaaliikkeisten Kunnon (VLK) hankkeista, mutta CP-hankkeen kautta teimme entistäkin tiiviimmin yhteistyötä hänen kanssaan. Hankkeen mukanaan tuomat aiheet saivat kuntoutustyöryhmässä aikaan keskustelua ja kriittistä arviointia omista käytänteistämme. Kehittämistoimintamme lähti lopullisesti liikkeelle organisaation tarpeesta saada oppilaan tukijaksolla tehtävän kuntoutuksen suunnittelun lähtökohdaksi tarkoituksenmukaisempaa tietoa lapsen ja hänen perheensä arjesta. Perusteita kehittämiselle toi myös jo aikaisemmin tunnistettu tarve kehittää koulun toimintatapoja vastaamaan yksilöllisemmin jaksolaisen ja hänen perheensä tarpeita. Jaksolaisohjaajamme Tarja Kankaanpää teki aiheesta kuntoutuksen ylempään ammattikorkeakoulututkintonsa opinnäytetyön toimintatutkimuksellisenä kehittämistyönä. Arja Veijola toimi opinnäytetyön ohjaajana ja oli näin osittain ohjaamassa kehittämisprosessia. ^[4]

Jaksolaisten kuntoutuksen suunnittelun kehittämistä lähti ohjaamaan vahvasti ICF-viitekehiksestä nouseva näkemys lapsen vahvuuksien ja haasteiden tunnistamisesta. Tämä näkemys ohjasi koko lapsen kuntoutuksen suunnitteluprosessin kehittämistä esitietojen keruusta lapsen, vanhempien ja eri asiantuntijoiden kanssa käytävään kuntoutussuunnitelmaneuvoitteluun ja kuntoutussuunnitelman kirjaamiseen asti. Jakso ja sen aikana tehtävä kuntoutussuunnitelma haluttiin rakentaa jaksolaisen arjesta nousevien tarpeiden mukaan, mutta koimme, ettemme saaneet perheiltä, terapeuteilta ja päiväkodilta/koululta riittävästi tietoa lapsen arjesta olemassa olevilla esitietolomakkeilla. Perheille lähetettävän esitietolomakkeen kehittämisessä hyödynnettiin siltausta ICF-luokitukseen. Uudella lomakkeella halusimme saada tietoa lapsen osallisuudesta arjen eri toimintoihin, kuulla perhettä sekä herättää vanhempia ajattelemaan arjesta nousevia asioita kuntoutuksen suunnittelun avainasioina. ^[4]

Jakson suunnittelupalaverissa työryhmän asiantuntijat kokoontuvat tarkastelemaan esitietolomakkeesta ja muista lapseen liittyvistä dokumenteista saatua toimintakykytietoa jakaen samalla tietoa keskenään. Kehittämistyön myötä näiden tietojen pohjalta tunnistetaan ja kootaan jaksolaisen keskeisimmät vahvuudet ja haasteet sekä tavoitteet kirjalliseen muotoon yhteiseen tiedostoon. Nämä asiat käydään vielä ennen jaksoa läpi lapsen huoltajan kanssa puhelimesta ja niitä täydennetään tarvittaessa puhelussa esiin tulleilla tiedoilla. ^[4]

Toimintakyvyn arviointiin liittyen tarkastelimme kehittämisprosessin aikana yhdessä CP-vammaisen lapsen ja nuoren laajaa ydinlistaa, minkä jälkeen kukin ammattiryhmä nosti omaan muistilistaansa tästä listasta ammattialansa ydinosaamiseen liittyvät aihealueet. Tukijakson aikana kukin työryhmän asiantuntija arvioi lapsen toimintakykyä suunnittelupalaverissa tehdyn suunnitelman mukaisesti käyttäen harkintansa mukaan CP-hankkeessa ammattiryhmittäin sovittuja arviointimenetelmiä. Tukijakson lopussa ennen kuntoutussuunnitelmapalaveria työryhmä kokoontuu lyhyesti vetämään yhteen toimintakykyarvioinneista (suorituskykytieto) ja lapsen arjen eri ympäristöistä saatua toimintakykytietoa (suoritustasotieto). Keskustelemalla työryhmä luo yhteistä ymmärrystä lapsen tämän hetken toimintakyvystä pohjaten edelleen lapsen vahvuuksiin ja haasteisiin. Koontipalaverissa työryhmä miettii myös alustavia teemoja kuntoutussuunnitelmapalaverille, jotta se sujuisi jouhevasti ja keskustelulle jäisi riittävästi aikaa. [4]

CP-hankkeen aikana videoitiin kolme kuntoutussuunnitelmapalaveria tutkimusmateriaaliksi. Saimme työryhmänä nähdä otteita näistä videoinneista sekä keskustella tutkijana toimineen Arja Veijolan kanssa videointeihin liittyvistä havainnoista. Tämä yhteistyö tutkijan kanssa ohjasi suuresti neuvottelukäytäntöidemme kehittämistä. Keskeiseksi nousi lapsen ja hänen perheensä äänen kuuleminen ja huomiointi. Heti neuvottelun aluksi läsnäolijoille (perhe, lapsen opettaja ja terapeutit sekä muut perheen toivomat henkilöt) esitellään koontipalaverissa alustavasti suunnitellut, lapsen vahvuuksista ja haasteista nousevat toimintakykyyn liittyvät teemat. Perheeltä ja muilta läsnäolijoilta varmistetaan, ovatko teemat myös heidän mielestään keskeisiä asioita käsitellä neuvottelussa. Keskustelun aikana jaksolla tehdyt havainnot ja arviointien tulokset liitetään lapsen arkeen. Keskustelun pohjalta tehdyt päätökset kirjataan vahvuudet-haasteet-tavoitteet -tiedostoon, joka on koko neuvottelun ajan kaikkien nähtävillä. [4] Moniammatillisen kuntoutussuunnitelman kirjaaminen on ollut haasteellinen kehittämisen aihe ja työ jatkuu edelleen. Perusajatuksena on, että jokainen asiantuntija kirjaa kuntoutussuunnitelmaan tiivistettynä omien arviointiensa pohjalta oleellimmat lapsen arjen vahvuudet ja haasteet. Kirjauksen pohjana ovat CP-vammaisen lapsen ja nuoren ydinlistasta tehdyt ammatilliset muistilistat.

Edellä kuvattu palaverikäytäntö rakentui kehittämisprosessin seurauksena. Kankaanpään opinnäytetyönä [4] tehdyn yhteisen kehittämistyön tuloksena syntyi hyvän kuntoutuskäytännön mukainen perhelähtöinen Tervaväylän jaksolaistoiminnan käytäntö. Se perustuu uudenlaiseen tiedonkeruutapaan, tiedon hyödyntämiseen ja sen kautta syntyvään asiakasymmärrykseen. Käytäntö on vahvasti samassa linjassa valtakunnallisten linjausten, Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus -mallin [5] sekä Kelan vaikeavammaisten kuntoutuksen kehittämishankkeessa tuotetun hyvän kuntoutuskäytännön kanssa [6]. Perhelähtöisyys on Tervaväylän jaksolaistoiminnan sisällön suunnittelun ja jaksolla tehtävän kuntoutuksen suunnittelun lähtökohta. Lapsen ja hänen perheensä monimuotoisiin tarpeisiin vastataan moniammatillisen työryhmän avoimella yhteistyöllä korostaen lapsen ja hänen lähipiirinsä osallisuutta. Perhelähtöisessä työskentelyssä lapsen perhe nähdään kumppanina, jonka kanssa toimitaan tasa-arvoisessa vuorovaikutussuhteessa. ICF-luokitus toimii kuntoutuksen suunnittelun viitekehyksenä ottaen huomioon kuntoutujan tilanteen kokonaisvaltaisesti. [4] [6] [7]

Kuten alussa totesimme, CP-hanke toi esille aiheita, joihin myös meidän työryhmämme työskentely ja käytänteet vahvasti kiinnittyvät. Kehittämistyö on ollut monivaiheista ja antoisaa jatkuen edelleen. Arja Veijola oli omalla innokkaalla ja innostavalla kuntoutuksen laaja-alaisella asiantuntijuudellaan viemässä myös meidän työyhteisömme kehittämistä eteenpäin.

Lähteet

1. ^ abc Mäenpää, H., Varho, T., Forsten, W., Autti-Rämö, I. & Haataja, L. 2012. Hajanaisista käytännöistä yhtenäisiin suosituksiin CP-lasten kuntoutuksessa. Suomen Lääkärilehti 34(67), 2304-10. Hakupäivä 16.11.2016.
<https://cphanke.files.wordpress.com/2015/03...>
2. ^ Veijola, A., Vuorijärvi, P. & Kiviranta, T. 2015. CP-hanke: Kohti yhdenmukaisempaa toimintakyvyn arviointia. Fysioterapia-lehti 62(3), 12-18.
3. ^ Veijola, A. & Kiviranta, T. 2015. Toimintaterapeutit yhtenäistävät CP-vammaisten lasten ja nuorten toimintakyvyn arviointikäytäntöjä. Toimintaterapeutti-lehti 34, 19-21.
4. ^ abcdefg Kankaanpää, T. 2014. "KOHTI KUMPPANUUTTA". Tervaväylän koulun Lohipadon yksikön jaksolaistoiminta. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Ylempi ammattikorkeakoulututkinto. Kuntoutuksen koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
5. ^ Koivikko, M. & Sipari, S. 2006. Lapsen ja nuoren hyvä kuntoutus. Vajaaliikkeisten kunto ry.
6. ^ ab Paltamaa, J., Karhula, M., Suomela-Markkanen, T. & Autti-Rämö, I. (toim.) 2011. Hyvän kuntoutuskäytännön perusta. Käytännön ja tutkimustiedon analyysistä suosituksiin vaikeavammaisen kehittämishankkeessa. Teemajulkaisu. Kela. Hakupäivä 16.11.2016.
<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/24581>
7. ^ Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön – Lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Hoitotieteen- ja terveyshallinnon laitos, Kansanterveystieteen- ja yleislääketieteenlaitos. Hakupäivä 16.11.2016.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9514274245.pdf>